

De fleste nordmenn vil ha selvstendige, ikke lydige, barn

Kommentar til artikkelen "Norsk barneoppdragelse i 1990-årene: De fleste vil ha lydige, veloppdragne og ansvarsfulle barn" i Samfunnsspeilet 1/98.

I ovenfor nevnte artikkel og på forsidens av bladet blir vi fortalt at de fleste i dag vil ha lydige og veloppdragne barn. Tabell 1 er grunnlaget for denne slutningen.

Som det skulle gå klart frem av denne tabellen, er **ikke** lydighet en egenskap i barneoppdragelsen som flertallet av nordmenn nå i 1990-årene setter høyt. I stedet er det et stort flertall som slutter opp om **selvstendighet** som ideal i barneoppdragelsen. Om vi lager en overskrift etter de tre verdiene som får mest oppslutning, skulle artikkelen mest korrekt hatt tittelen "de fleste ønsker ansvarsfulle, selvstendige og veloppdragne barn". Det er underlig at denne forveksling mellom lydighet og selvstendighet har sneket seg inn både i artikkelen og på forsiden, særlig fordi artikkelen dreier seg om å analysere tilslutningen til det som defineres som henholdsvis "autonom" og "konform" barneoppdragelse. Og lydighet hører jo som kjent til det "konforme" mens selvstendighet hører til det "autonome" oppdragelsesidealet.

I artikkelen henvises det til andre undersøkelser som viser at "tilslutningen til lydighetsidealet har sunket dramatisk i den norske befolkningen i perioden 1957-1988" (s.12), og det opplyses om at det i verdiundersøkelsene i 1990-årene først og fremst er de eldre som ønsker lydige barn.

Heller enn til å drøfte forskjellene mellom høyt utdannete og lavt utdannete, og mellom eventuelle andre grupper i befolkningen når det gjelder oppslutningen om henholdsvis autonom og konform barneoppdragelse, innbyr disse resultatene mer umiddelbart til å analysere andre endringer over tid. Selv om endringene på 1990-tallet ikke er så store, innbyr disse resultatene til å komme med følgende spørsmål når det gjelder endringer i oppdragelsesidealer på lengre sikt: Er de dyder som først og fremst tilhørte det tradisjonelle samfunn og arbeiderklassen – lydighet, sparsomhet, uselvishet, religiøs tro og hardt arbeid – på vei ut i det norske samfunn? Og videre: Er verdier

Kari Wærness

Tabell 1: Ulike egenskaper som vektlegges i barneoppdragelsen i 1990 og 1996, samt endringer 1990-1996 (andel som velger de enkelte egenskapene som spesielt viktige). Prosent (N)

	1990	1996	Endringer 1990-1996
Ansvarfølelse	90	92	+2
Selvstendighet	86	88	+2
Veloppdragenhet	77	75	-2
Toleranse	64	66	+2
Fantasi	31	36	+5
Besluttsomhet	33	35	+2
Lydighet	31	26	-5
Sparsommelighet	22	14	-8
Religiøs tro	14	12	-2
Uselvishet	10	11	+1
Hardt arbeid	7	11	+4
(N)	1 239	1 127	

Kilde: Verdiundersøkelsene 1990 og 1996, Statistisk sentralbyrå

som tidligere primært ble tillagt den moderne middelklasse – selvstendighet, ansvarsfølelse og toleranse – i ferd med å bli verdier som hele befolkningen deler som ideal for barneoppdragelsen?

Stiller en først dette spørsmålet, blir skillet mellom "autonom" og "konform" barneoppdragelse ganske problematisk og kanskje ikke en gang så interessant. I stedet blir det mer interessant å presisere hvilke ulike betydninger de egenskaper som det spørres om i verdiundersøkelsene kan ha, og om slike ulike betydninger kan innebære noen andre viktige ulikheter i oppdragesidealer som vi ikke får tak i når vi spør på denne måten. Jeg vil illustrere dette ved å gå inn på to ulike betydninger av henholdsvis begrepene "selvstendighet" og "ansvarsfullhet". Én betydning av idealet selvstendighet kan være det å utvise mot til å gå imot andres meninger i situasjoner som er vanskelige, hvor det ikke innebærer egne fordeler å gjøre det, og hvor det derfor er absolutt mest bekvemt å tie og følge flertallet. Én ganske annen betydning av selvstendighetsidealet er det som innebærer å akseptere at en skal "være sin egen lykkes smed", det vil si klare seg selv uavhengig av støtte fra andre. Tilsvarende kan det være forskjell på å være ansvarsfull på en måte som innebærer ansvar for andre mennesker, og det å bare ha ansvar for seg selv. Dataene i denne undersøkelsen gjør det ikke mulig å skjelle mellom hvilke av disse betydningene respondentene kan ha lagt i disse to begrepene. Dermed blir det ikke mulig å si noe om i hvilken grad det er den nyliberalistiske "klar-deg-selv" ideologien det er oppslutning om, heller enn en ideologi som omfatter verdier som omsorg for andre, solidaritet og lojalitet. I dag er det etter min vurdering

viktigere å få mer innsikt i ulikheter i barneoppdragesidealer langs dimensjonen individualisme/kollektivism, eller for den saks skyld egoisme/altruisme, enn spørsmål som angår konformitet versus autonomi.

Kari Wærness

er professor i sosiologi, Universitetet i Bergen, medlem i Verdikommisjonens styringsgruppe.